

تاب آوری اجتماعی

دکتر فرید براتی سده – روان شناس

وقتی جنگ آغاز می شود، چه چیزی تعیین می کند که یک جامعه فروپاشد یا ایستاده

بماند؟

مفهوم تاب آوری

تاب آوری به معنای توانایی جهش به عقب، بازگشت به عقب و سازگاری است.

Resilience -----resiliency

**تاب آوری الگوهای سازگاری مثبت در شرایط ناگواری ها و ناملایمات گذشته و حال
است**

تاب آوری به معنای شکست نخوردن نیست

تاب آوری یک وضعیت ایستا نیست

فرایندی پویاست

تاب آوری اجتماعی، ظرفیت یک جامعه برای تحمل شوک‌ها، حفظ

عملکردهای اساسی و بازسازی خود است.

بافتار تاب آوری، شرایط استرس زاست

انواع استرس ها:

فردی و روزمره

گروهی

توده ای و جمعی (disasters)

بلايا يا فاجعه ها

بلاياي طبيعي و انسان ساخت

TRAUMA

ضربه

جنگ: یک ضربه چند لایه

ضربه چند لایه ضربه ای است که همزمان امنیت، اقتصاد، سلامت روانی و ساختارهای

اجتماعی را هدف می گیرد

مقابله coping

عوامل اجتماعی موثر در تاب آوری

سرمایه اجتماعی
انسجام اجتماعی
شبکه‌های حمایت اجتماعی غیررسمی
رهبری اجتماعی

عوامل فرهنگی موثر در تاب آوری

روایت‌های جمعی و معناسازی

سطح تحمل و مدارا

مشارکت مدنی و فرهنگ داوطلبانه

خوش‌بینی و کارآمدی جمعی

ساده‌زیستی و انعطاف‌پذیری در سبک زندگی

سرمایه اجتماعی

شامل سه سرمایه می شود:

سرمایه پیوسته (پیوندهای قوی) (Bonding Capital)

سرمایه موقت (پیوندهای ضعیف) (Bridging)

سرمایه وصل کننده (پیوندهای پیونددهنده) (Linking Capital)

سرمایه پیوسته (پیوندهای قوی) پیوندهای عمیق بین اعضای خانواده، دوستان نزدیک و گروه‌های همسان. این پیوندها در بحران، **حمایت عاطفی و فوری** را فراهم می‌کنند. (مثال: همسایه‌هایی که برای هم غذا می‌پزند).

پیوندهای عمیق و عاطفی بین افرادی که بسیار به هم نزدیک هستند؛ مانند اعضای خانواده، دوستان بسیار صمیمی و اعضای یک گروه همسان (مثلاً هم‌کیشان یا هم‌قوم‌ها). این پیوندها بر اساس شباهت و صمیمیت بنا شده‌اند.

نقش در تاب‌آوری: ارائه حمایت عاطفی و فوری از طریق ایجاد یک "شبکه ایمنی (Safety Net) عاطفی و گاهی مالی.

مثال هایی در بحران جنگ:

خانواده‌ای که در یک پناهگاه از یکدیگر مراقبت می‌کنند.
دوستان صمیمی که منابع غذایی خود را به اشتراک می‌گذارند.
فامیل‌هایی که به یکدیگر پناه می‌دهند.

محدودیت: پیوندهای قوی بسیار عالی هستند، اما **اغلب اطلاعات و منابع جدیدی ارائه نمی‌دهند** زیرا همه اعضای شبکه،

شبیه به هم هستند و دسترسی‌های مشابهی دارند.

یک جامعه که فقط بر پیوندهای قوی متکی است، ممکن است دچار "انزوا" شود.

سرمایه موقت (پیوندهای ضعیف) پیوندهای افقی بین گروه‌های مختلف اجتماعی (مثلاً بین

محله‌های مختلف، قومیت‌های مختلف یا گروه‌های مذهبی). این پیوندها **اطلاعات و منابع جدید** را

در دسترس جامعه قرار می‌دهند. (مثال: ایجاد یک گروه آنلاین شهری برای هماهنگی کمک‌ها).

نقش در تاب‌آوری: دسترسی به اطلاعات و منابع جدید
این پیوندها مانند "دریچه‌هایی به دنیای جدید" عمل می‌کنند. آن‌ها اطلاعات، ایده‌ها و فرصت‌های جدیدی را به جریان می‌اندازند که در حلقه درون‌گروهی یافت نمی‌شود.

محدودیت: پیوندهای نسبتاً سطحی‌تر اما گسترده‌تر

مثال در بحران جنگ:

همسایه‌ای که شغل متفاوتی دارد، ممکن است راهی برای خروج امن از شهر بدانند.
عضویت در یک گروه محلی در شبکه‌های اجتماعی که اطلاعات لحظه‌ای درباره مناطق امن یا کمک‌های رسیده را به اشتراک می‌گذارد.
یک آشنا در شهرداری که می‌تواند اطلاعات موثقی درباره برنامه‌های امدادی ارائه دهد.
اهمیت: پیوندهای ضعیف برای تاب‌آوری بسیار حیاتی هستند زیرا جامعه را منعطف و به اطلاعات متنوع متصل نگه می‌دارند.

و سرمایه وصل کننده (پیوندهای پیونددهنده) (Linking Capital) پیوندهای عمودی بین شهروندان

نهادهای قدرتمند (دولت، بانک‌ها، نهادهای قانونی). پیوندهای بین افراد و گروه‌های دارای موقعیت

اجتماعی و قدرت متفاوت؛ یعنی ارتباط بین شهروندان عادی و نهادهای رسمی قدرتمند مانند دولت، بانک‌ها، پلیس، سازمان‌های غیردولتی بزرگ و نهادهای قانونی.

دسترسی عادلانه به این نهادها برای توزیع منابع در بحران حیاتی است.

نقش در تاب‌آوری: دسترسی به منابع نهادی و قدرت

این پیوندها "نردبان" دسترسی به منابع کلان، تصمیم‌گیری و نهادهای رسمی هستند. آنها تضمین می‌کنند که منابع به صورت عادلانه توزیع می‌شوند.

مثال ها در جنگ:

توانایی یک شهردار برای سازماندهی تخلیه منطقه و دریافت کمک از دولت مرکزی.
دسترسی یک کمیته محله به سازمان صلیب سرخ برای دریافت کمک های بشردوستانه.
اعتماد مردم به اینکه پلیس می تواند امنیت را برقرار کند.

اهمیت: اگر این پیوندها ضعیف یا فاسد باشند (یعنی نهادها پاسخگو نباشند)، تاب آوری کل جامعه

به شدت تضعیف می شود، حتی اگر پیوندهای پیوسته و موقت محکم باشند. زیرا منابع کلان به دست مردم نمی رسد.

یک تشبیه

جامعه به مثابه ساختمان (خانه)

سرمایه های پیوسته (قوی): (Bonding) مانند ستون های داخلی خانه هستند. آن ها ساختار اصلی و حمایت فوری را فراهم می کنند. بدون آن ها خانه از درون فرو می ریزد.

سرمایه های موقت: (Bridging) مانند پنجره ها و درهای خانه هستند. آن ها خانه را به همسایگان

و محیط خارج متصل می کنند، اجازه ورود هوای تازه و نور را می دهند و راه های فرار متعدد ایجاد می کنند. بدون آن ها خانه به یک دژ منزوی تبدیل می شود.

سرمایه های اتصال دهنده (پیونددهنده): (Linking) مانند اسکلت اصلی، فونداسیون و اتصال به شبکه های آب و برق شهر هستند. آن ها خانه را به زیرساخت های بزرگتر متصل کرده و پشتیبانی کلان می کنند. اگر ضعیف باشند، خانه در اولین طوفان شدید ویران می شود.

انسجام اجتماعی: (Social Cohesion)

یکی از ابعاد پنجگانه نظریه social well-being یا به باشی اجتماعی

انسجام اجتماعی با (۱) احساس هویت مشترک و تعلق و (۲) اعتماد عمومی مرتبط است.

الف) احساس وجود منطق در اجتماع

ب) احساس توان برنامه ریزی برای زندگی و

ج) احساس پیش بینی آینده زندگی فردی و اجتماعی

وقتی افراد خود را بخشی از یک "ما"ی بزرگتر بدانند، تمایل بیشتری برای فداکاری و همکاری از

خود نشان می‌دهند.

اعتماد بین مردم (اعتماد تعمیم‌یافته) و اعتماد به نهادها. در شرایط بی‌اعتمادی، شایعات گسترش

می‌یابد و همکاری کاهش پیدا می‌کند.

شبکه‌های حمایت اجتماعی غیررسمی: (Informal Support Networks)

این شبکه‌ها فراتر از خانواده هسته‌ای هستند و شامل انجمن‌های محلی، گروه‌های مذهبی، اتحادیه‌های صنفی و حتی گروه‌های دوستی می‌شوند. این شبکه‌ها به سرعت و بدون بوروکراسی دولتی می‌توانند عمل کنند.

رهبری اجتماعی: (Social Leadership)

وجود رهبران مورد اعتماد در سطح محله و شهر که بتوانند در زمان بحران مردم را بسیج کرده،

آرامش بخشند و هماهنگی ایجاد کنند.

این رهبران لزوماً مقامات رسمی نیستند.

عوامل فرهنگی موثر در تاب آوری

روایت‌های جمعی و معناسازی: (Collective Narratives & Meaning-Making)

فرهنگ‌هایی که دارای روایت‌هایی از "گذشتگان مقاوم"، "ایستادگی" و "غلب بر مصائب" هستند، از یک ذخیره فرهنگی قدرتمند برخوردارند. این روایت‌ها به مردم کمک می‌کند تا برای بحران کنونی معنا ساخته و امیدوار بمانند.

نمونه ای از یک روایت جمعی از تاریخ ایران

از تاریخ جهانگشای جوینی